

KALE ÇEVRESİ NEKROPOLÜ

Şanlıurfa ili, Eyyübiye ilçesi Yakubiye Mahallesi mevkinde bulunan; 'Kale Eteği Nekropolü' Kızılkoyun çalışmalarının bir benzeridir. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından Nekropol alanında belirlenen çerçevede kamulaştırma çalışmaları yapılmıştır. Nekropolde çok sayıda konut kaldırılıp; alana yönelik temizlik ve kazı çalışmaları Şanlıurfa Müze Müdürlüğü Başkanlığında Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ile ortaklaşa yapılmıştır. Çalışmalar sonunda M.S. 2.-6. yy arasında tarihlenen 76 adet kaya mezar odası açığa çıkarılmıştır. Mezarların bir kısmı taban mozaikli, bir kısmı ise fresklidir.

Gadya Ailesi Mozaïği

Nekropolde dromoslu kaya mezar odaları ile dromossuz kaya mezar odaları bulunur ve bu oda mezarlar kale eteği batı yamacının doğu ve batısı boyunca uzanan eteklere yapılmıştır. Kale eteği nekropolünde sayı bakımından egemen tipi tek odalı 3 kline ve arkosoliumlu mezarlar oluşmaktadır. Bu kaya mezarları doğal kayadan oyularak yapılmıştır. Nekropolde en dikkat çeken mozaik tabanlı kaya mezarı Gadya ailesini tasvir eden mozaikli kaya mezarıdır. Anakayaya oyulan tek odalı iki arkosolium ve bir üçgen nişli kaya mezarının tabanını süsleyen bu mozaikte, siyah bantla çerçevelenen kare panoda, ikisi üstte ikisi altta olmak üzere cepheden dört büst yer alır. Gadya Ailesi'ne ait olan bu büstlerden ikisi erkek ikisi kadın betimidir. Figürlerin adları sağ yanlarına Estrangelo Suryanice yazının tercümesi: *"Barsamya'nın oğlu Gadya (ait), Katip Gadya'nın eşi Amma, Gadya'nın oğlu Aftuha, Aftuha'nın eşi Magdal"*.

Suryanice Yazılı Haçlı Mozaik

Tek odalı, üç arkosoliumlu kaya mezarının geometrik desenli ve yazıtlı taban mozaïğidir. Mozaikte bulunan Süryanice yazıtın tercümesi: *"Bu sonsuzluk evini Ksnts, kendi, çocukları ve bütün mirasçıları için yaptırdı."*

Güney Arkosolium

Kuzey Arkosolium

Dikdörtgen taş kapılı, iki arkosolium ve bir üçgen nişli ana kayaya oyulmuş tek odalı kaya mezarı fresk bezelidir. Bakımlı iki arkosoliumun freskleri büyük oranda korunarak günümüze ulaşmıştır. Arkosoliumlu lahitin dış yüzünde dikdörtgen panoda, beyaz zeminde tabula ansata (kitabelik) tutan iki kadın betimi vardır. İçinde sekiz satırlı Yunanca yazıtın olduğu dikdörtgen biçimli 1 nolu tabula ansatanın üçgen biçimli kulpunu tutan bu figürler ayakta durur. Tabula ansatalardaki Yunanca yazıtın tercümesi; 1 nolu tabula ansatada: *"Doksa babasına ve oğluna ve kutsal ruha, kayın validesi Marutha'nın ve kocası Halloas'ın ve tüm varislerinin anısı için (yaptırdı)"* yazmaktadır. Kuzey arkosolium lahitinin dış yüzünde de beyaz zeminde içinde dört satırlı Yunanca yazıt bulunan dikdörtgen biçiminde 2 nolu tabula ansata tasviri bulunur. 2 nolu tabula ansatada: *"Bu Karrinos oğlu Zografos oğlu Patroinos'un ve onun varislerinin klinesidir"* yazmaktadır.

Bu yayın Karacadağ Kalkınma Ajansı ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin mali desteğiyle "Edessa'dan Fırat'a Turizm Yolu" Projesi kapsamında üretilmiştir. Proje Kodu: TRC2 / 18 / Turizm / 0012

KIZILKOYUN KALE ÇEVRESİ NEKROPOL ALANLARI

Edessa Antik Kentinin tarihi dokusunu, yaşanmışlık izlerini ve geçmişe ışık tutacak nekropol alanını gün yüzüne çıkarmak için Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından 2010-2019 yılları arasında, Kızılkoyun ve Kale Çevresinde kamulaştırma ve kurtarma kazıları ile ilgili çalışmalar yapılmış batı ve kuzey batı nekropolleri ortaya çıkarılarak turizme kazandırılmıştır.

KIZILKOYUN NEKROPOLÜ

Nekropolisler, Eski Yunanca'da Nekros=Ölü ve Polis=Şehir kelimelerinden oluşan, antik Yunan ve Roma kentlerinde kent merkezi dışında yer alan mezarlık alanlardır.

Kızılkoyn Nekropolü, Halilurrahman Gölü'nün kuzeyinde, Haleplibahçe' nin doğusunda yer alan Tıfındır Tepesi (Tıfıtır) yamaçlarında kurulmuştur. Antik Yunan ve Roma kültürünün Edessa kent merkezinde yer alan en önemli kalıntılarından biridir. Bu mezarlar M.S. 2. ve 4 yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir. Kızılkoyn Nekropolü'nde gerçekleştirilen kamulaştırma çalışmaları ile 389 gecekondu yıkılmıştır. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi ve Şanlıurfa Müze Müdürlüğü ile ortaklaşa yürüttüğü arkeolojik kazı ve temizlik çalışmaları ile 100'e yakın kaya mezarı gün yüzüne çıkartılmıştır.

Kolay şekillendirilebilen kireçtaşı, ana kayanın belirli bir sistemle oyulmasıyla mezar odaları oluşturulmuştur. Mezar odaları, genel olarak kare planlıdır. Kaya mezar odalarının içerisinde, sayıları o dönemin gömü ihtiyacına göre değişiklik gösteren klineler, yani ölü yatakları bulunmaktadır. Ölülerin bu klinelerin içerisine yatırılarak, üzerinin kapak taşı ile kapatıldığı bilinmektedir. Bazı mezar odalarının içerisinde mitolojik ve dini sahnelerin yer aldığı kabartmalar bulunur. Bu mezarlıklarda, ölünün yanı başına çeşitli hediyeler bırakılmakta, dönem dönem sunular yapılarak kurbanlar kesilmektedir. Edessa kentinin önemli Nekropollerinden olan Kızılkoyn Nekropolü, mezar büyüklükleri, mezar süslemeleri ve buluntuları bakımından oldukça ilgi çekicidir. Kızılkoyn Nekropolü'nün turizme kazandırılmasını sağlamak amacıyla Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından çevre düzenleme projesi gerçekleştirilmektedir.

Kaya mezarı odalarının ön girişlerinde farklı büyüklüklerde ve farklı derinliklerde değişkenlik gösteren sıvı sunum amaçlı sunu çukurları vardır. Burada bulunan sıvı sunu çukurlarının merkez daireye eğimleri bulunmaktadır.

Ön girişli mezar odalarının girişlerinde heykel koyabilmek için nişler bulunmaktadır. Nekropolde az sayıda bulunan bu tip kaya mezarlarının giriş kapısının sağ ve solunda birer niş ve niş içerisinde koruyucu asker heykelleri bulunmaktadır. İkinci bölüm olan esas mezar odasının güney ve kuzey duvarlarında ölülerin üzerlerine yatırıldıkları kemerli (Arcosoliumlu) klineler bulunmaktadır.

Ön girişli mezar odalarından biri olan Ichthyo Centaurs (Deniz Kenteoru)'lu mezar odası, tapınak cepheli olup her iki kenarında birer iyon sütunu ile hareketlendirilmiştir. Kline çatısının her iki köşesine kabartma tekniğiyle yapılmış ellerini yukarıya doğru kaldırmış Deniz Kenteoruları belin üst kısmı insan, gövde kısmı ise balık kuyruğuyla işlenmiştir.

Nekropolde bulunan bazı mezar odalarında ölü gömme geleneğini canlandırmak için düzenlenmiştir. Ön girişli ve beş klineli mezar odasının ön girişinde, koruyucu zırlı bir asker ve yas tutan kadın canlandırması yapılmıştır. Beş klineli olan bu mezar odasına geçildikten sonra, ölü hediyeleriyle birlikte sergilenmektedir.